1. וַיַּעֲמֹד וַיִּקְרָא אֶל מַעַרְכֹת יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר לָהֶם לָמָּה תֵצְאוּ לַעֲרֹךְ מִלְחָמָה הֲלוֹא אָנֹכִי הַפְּלִשְׁתִּי וְאַתֶּם עֲבָדִים לְשָׁאוּל בְּרוּ לָכֶם אִישׁ וְיֵרֶד אֵלָי:
שמואל א יז ח
2. יְיָ אִישׁ מִלְחָמָה יְיָ שְׁמוֹ: שמות טו ג
3. וְדָוִד בֵּן אִישׁ אֶפְרָתִי הַזֶּה מִבֵּית לֶחֶם יְהוּדָה וּשְׁמוֹ יִשַׁי וְלוֹ שְׁמֹנֶה בָנִים וְהָאִישׁ בִּימֵי שָׁאוּל זָקֵן בָּא בָאֲנָשִׁים:
שמואל א יז יב
4. וַיֹּאמֶר הַפְּלִשְׁתִּי אֶל דָּוִד הֲכֶלֶב אֲנֹכִי כִּי אַתָּה בָא אֵלַי בַּמַּקְלוֹת וַיְקַלֵּל הַפְּלִשְׁתִּי אֶת דָּוִד בֵּאלֹהָיו:
שמואל א יז מג
5. וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל הַפְּלִשְׁתִּי אַתָּה בָא אֵלַי בְּחֶרֶב וּבַחֲנִית וּבְכִידוֹן וְאָנֹכִי בָא אֵלֶיךָ בְּשֵׁם יְיָ צְבָאוֹת אֱלֹהֵי מַעַרְכוֹת יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר חֵרַפְתָּ:
שמואל א יז מה
6. וַיִּגַּשׁ הַפְּלִשְׁתִּי הַשֵּׁכֵם וְהַעֲרֶב וַיִּתְיַצֵּב אַרְבָּעִים יוֹם: שמואל א יז טז
7. וַיֵּצֵא אִישׁ הַבְּנִים מִמַּחֲנוֹת פְּלִשְׁתִּים גָּלְיָת שְׁמוֹ מִגַּת גָּבְהוֹ שֵׁשׁ אַמּוֹת וָזָרֶת:
שמואל א יז ד
8. וְיִשְׁבֵּי בֶנֶב אֲשֶׁר בִּילִידֵי הָרְפָה וּמִשְׁקַל קִינוֹ שֶׁלֹשׁ מֵאוֹת מִשְׁקָל נְחֹשֶׁת וְהוּא חָגוּר חֲדָשָׁה וַיֹּאמֶר לְהַכּוֹת אֶת דָּוִד:
שמואל ב כא טז
9. וַתִּקַּח הָאִשָּׁה וַתִּפְרֹשׂ אֶת הַמָּסָךְ עַל פְּנֵי הַבְּאֵר וַתְּשַׁטֵּח עָלָיו הָרִפּוֹת וְלֹא נוֹדַע דָּבָר:
שמואל ב יז יט
10. אם תִּכְתּוֹשׁ אֶת הָאֲוִיל בְּמַכְתֵּשׁ בְּתוֹךְ הָרִפּוֹת בְּעֲלֵי לֹא תָסוּר מֵעָלָיו אִוַּלְתּוֹ:
משלי כז כב
11. אֶת אַרְבַּעַת אֵלֶּה יָלְדוּ לְהָרְפָה בְּגַת וַיִּפְּלוּ בְּיַד דָּוִד וּבְיַד עֲבָדָיו:
שמואל ב כא כב
12. וַתִּשְׁנָה קוֹלָן וַתְּבַכֵּינָה עוֹד וַתִּשַּׁק עָרְפָּה לְחֲמוֹתָהּ וְרוּת דָּבְקָה בָּהּ: רות א יד
13. אַשְׁפָּתוֹ כְּקֶבֶר פָּתוּחַ כֻּלָּם גִּבּוֹרִים:
ירמיהו ה טז
14. דְּאָגָה בְלֵב אִישׁ יַשְׁחֶנָּה וְדָבָר טוֹב יְשַׂמְּחֶנָּה: משלי יב כה

מאה פפי וחד נאנאי. בירושלמי בפרק החולץ אגמרא וחייבין אחת תלוי את ש"מ [שהאשה] מתעברת וחוזרת ומתעברת את ש"מ שאין האשה מתעברת משני בני אדם כאחת ופליגי על רבנן דאגדתא דרבנן דאגדתא אומרים ולא היו הביים ממערכות פלשתים ממאה ערלות פלשתים שהערו בה מאה ערלות פלשתים אמר רבי מתניא ולא פליגין עד שלא נסרחה הזרע האשה מתעברת משני בני אדם כאחת משנסרחה הזרע אין האשה מתעברת משני בני אדם כאחת זה משמע שכולן מאה היו אבותיו שהרי מכולן נתעברה אמו ולא כפי' רש"י שפירש וחד נאנאי שאחד מהן אביו ופי' הערוך[ב] נאנאי כלב שבא עליה מאה אנשים וכלב אחד וכן מפורש בויקרא רבה ובאגדה דשמואל אמר ר' יצחק אותה הלילה שפירשה ערפה מחמותה נתעברו בה גיים של מאה בני אדם הדא דכתיב והוא מדבר עמם והנה איש הביים וגו' ממערכות פלשתים ממערות כתיב ממאה ערלות פלשתים רבי תנחומא אמר אף כלב אחד שנאמר ויאמר הפלשתי אל דוד הכלב אנכי וגו' ותו התם ויתיצב ארבעים יום אמר רבי ברכיה ב"ר יצחק בשכר ארבעים פסיעות שהלכה ערפה עם חמותה נתלה לבנה ארבעים יום: **מפני** שהשם וכל בנויו **מונחים בארון.** תוספתא (פ"ז ע"ב) כי ה' אלהיכם ההולך עמכם זה השם הנתון בארון שנאמר וישלח אותם משה וגו' מלמד שהיה פנחס משוח מלחמה וכלי הקודש זה הארון ויש אומרים אלו בגדי כהונה שנא' ובגדי הקודש אשר לאהרן [רבי יהודה בן לקיש] אומר ג' ארונות היו עמהם זה שיולא עמהן למלחמה היו בו שברי לוחות שנאמר ויסעו מהר ה' וגו' זה שהיה עמהן היה בו ס"ת שנאמר ויעפילו לעלות וגו' ובירושלמי אמרי' ארון אחד היה:

מאלו התום' לא מצאתי יותר

שמעו דברי מערכי המלחמה וחזרו במלחמה מה הוא אומר אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו כנגד ארבעה דברים שעובדי כוכבים עושין מגיפין ומריעין צווחין ורומסין: פלשתים באו בנצחונו של גלית כו': גלית אמר רבי יוחנן שעמד בגילוי פנים לפני הקב"ה שנאמר [1]ברו לכם איש וירד אלי [ג]ואין איש אלא הקב"ה שנא' [2]ה' איש מלחמה אמר הקב"ה הריני מפילו על יד בן איש שנא' [3]ודוד בן איש אפרתי הזה א"ר יוחנן משום רבי מאיר בשלשה מקומות לכדו פיו לאותו רשע אחד ברו לכם איש וירד אלי ואידך אם יוכל להלחם אתי והכני וגו' ואידך דקאמר ליה לדוד [4]הכלב אנכי כי אתה בא אלי במקלות דוד נמי אמר ליה [5]אתה בא אלי בחרב בחנית ובכידון (ג) הדר אמר ליה ואנכי בא אליך בשם ה' צבאות אלהי (ישראל) מערכות ישראל אשר חרפת [6]ויגש הפלשתי השכם והערב אמר ר' יוחנן כדי לבטלן מק"ש שחרית וערבית ויתיצב ארבעים יום א"ר יוחנן כנגד ארבעים יום שנתנה בהן תורה [7]ויצא איש הבינים ממחנות פלשתים וגו' מאי בינים אמר רב שמבונה מכל מום ושמואל אמר בינוני שבאחיו דבי רבי שילא אמר שהוא עשוי כבנין רבי יוחנן אמר בר מאה פפי וחדא נאנאי וגלית שמו מגת תני רב יוסף שהכל דשין את אמו כגת כתיב מערות וקרינן מערכות תני רב יוסף שהכל הערו באמו כתיב [8]הרפה וכתיב ערפה רב ושמואל חד אמר הרפה שמה ולמה נקרא שמה ערפה שהכל עורפין אותה מאחריה וחד אמר ערפה שמה ולמה נקרא שמה הרפה שהכל דשין אותה כהריפות וכן הוא אומר [9]ותקח האשה ותפרוש המסך על פני הבאר ותשטח עליה הריפות ואי בעית אימא מהכא [10]אם תכתש את האויל במכתש בתוך הריפות בעלי [11]ואת ארבעת אלה יולדו להרפה בגת ויפלו ביד דוד וביד עבדיו מאי נינהו אמר רב חסדא סף ומדון גלית וישבי בנוב ויפלו ביד דוד וביד עבדיו דכתיב [12]ותשק ערפה לחמותה ורות דבקה בה אמר רבי יצחק אמר הקדוש ברוך הוא יבואו בני הנשוקה ויפלו ביד בני הדבוקה דרש רבא בשכר ארבע דמעות שהורידה ערפה על חמותה זכתה ויצאו ממנה ארבעה גבורים שנאמר ותשאנה קולן ותבכינה עוד כתיב חץ חניתו וקרינן עץ חניתו אמר רבי אלעזר עדיין לא הגיענו לחצי שבחו של אותו רשע מכאן שאסור לספר בשבחן של רשעים ולא לפתח ביה כלל לאודועי שבחיה דדוד: בני עמון באו בנצחונו של שובך כו': כתיב שובך וכתיב שופך רב ושמואל חד אמר שופך שמו ולמה נקרא שמו שובך שעשוי כשובך וחד אמר שובך שמו ולמה נקרא שמו שופך שכל הרואה אותו נשפך לפניו כקיתון [13]אשפתו כקבר פתוח כולם גבורים רב ושמואל ואמרי לה רבי אמי ורבי אסי חד אמר בשעה שזורקין חץ עושין אשפתות אשפתות של חללים ושמא תאמר שאומנין בקרב ת"ל כולם גבורים וחד אמר בשעה שעושין צורכיהן עושין אשפתות אשפתות של זבל ושמא תאמר מפני שחולי מעיים הם תלמוד לומר כולם גבורים אמר רב מרי שמע מינה האי מאן דנפיש זיבליה חולי מעיים הוא למאי נפקא מינה ליטרח בנפשיה [14]דאגה בלב איש ישחנה (ג) ר' אמי ורבי אסי חד אמר ישחנה מדעתו וחד אמר ישיחנה לאחרים: ואתם אי אתם כן כו': וכל כך למה מפני (ג) שהשם וכל כינויו מונחין

שמעו דברי מערכי מלחמה. מי רצוי לחזור ומי רצוי לילך וחזרו הרצוים לחזור כגון בנה בית וגטע כרם ואירס אשה וילא ורך הלבב. ומע"ג דכתיב בהן ודברו השוטרים לקמן[ד] אמרינן דהכן קאמר להו אלא שהשוטרים משמיעין דבריו לעם: **אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו.** ארבעה אזהרות כנגד ארבעה דברים שהעובדי כוכבים היו עושין לאיים מגיפין בתריסין ומריעין בקרנות וצווחין בקולס ורומסין בגלגלת סוסיהן ולהרותם אבל לחנות חרבות ושפעת קלגסים הן עיקר המלחמה ואינן לאיים: **בגילוי פנים.** בחוצפה: **ברו.** בחרו: **לכדו פיו.** אמר פיו את כשלונו: **וירד אלי.** משמע עלי שהוא יגבר להזה ליה למימר וילחם אתי: **ואידך והכני.** ומע"ג דהדר אמר ואם אוכל לו והכיתיו מכל מקום פתיחת פיו לרעתו[ב]: **דוד הדר קאמר ליה ואני בא.** ואין זו פתיחת פה לרעה דאמר ליה אתה בא למשול בי על ידי דבר שאין בו ממש ואני בא למשול בך בשם שהנאמנות שלו: **לנגד ארבעים יום.** שאחיהם תורה להתקבל ניתן לו כח להתילב: **מכל מוס.** מתוקן ומנוקה מכל מוס של כיעור: **שבאחיו.** ארבעה (ג) היו (לו) כדלקמן: **בר מאה פאפי וחד נאנאי.** בן התערובת שבאו הרבה אנשים על אמו בלילה אחת ונתעברה מן אחד ונולא האחד אביו וכולן מנאפים: **נאנאי.** זהו אב בלשון פרסי: **פאפי.** פרשטר"א. ולשון איש הביים שילא מבין אנשים הרבה: **כתיב מערות.** ממערות פלשתים: **כתיב ערפה.** שם האחת ערפה (רות א) וכתיב הרפה אשר בילדי הרפה והיא ערפה כדאמרי' לקמן שגגזר עליה שיפלו בניה בחרב ביד בני רות שדבקה בשכינה: **עורפין אותה.** הפקירה עצמה כבהמה (ד) פנים כנגד עורף: **להריפות.** מטין כתושין: **סף ומדון וגליה וישבי.** כולם בספר שמואל[ה]: **בני הנשוקה.** שנשקה לחמותה להפרד מעמה שלא נתגיירה: **ותבכינה עוד.** פעם שניה דלעיל מיני' כתי' ותשאנה קולן ותבכינה: **ארבע דמעות.** שתי בכיות משתי עיניה: **חץ.** לשון חלי. הוליעך הכתוב שלא סיפר בחלי גבורתו: **לאודועי שבחיה דדוד.** שנלחם עם גבור כמוהו: **כתיב שובך.** בספר שמואל (ב' י) וכתיב שופך בדברי הימים (א' יט): **אשפתו כקבר פתוח.** בחיילות של נבוכדנצר כתיב. ואיידי דנקט פלוגתא דרב ושמואל בדרשות דקראי נקט לה: **מפני שאומנים.** אבל אינם גבורים: **שם זבל.** מחמת שאוכלין הרבה בגבורה: **שמע מינה.** מדקאמר שמא תאמר חולי מעיים הם: **ליטרח בנפשיה.** לבקש לו (ו) רפואות טרם יכבד חוליו עליו: **דאגה בלב איש ישחנה. יסחנה מדעתו. ישיחנה לאחרים: וכל כך למה.** אומר להם ומה היא הבטחה הזו שהבטיחן כי ה' אלהיכם ההולך ולא אמר כי ה' אלהיכם עמכם ומה היא הליכה זו דמשמע הולך ממש: **שהשם וכל כינויו עומדין בארון.** היולא עמהם במלחמה:

ספיטפט

ג) [לקמן מח. סנהדרין לג. ל:], ב) יומא עה. [סנהדרין ק:], ג) [נ"ב יד:], ד) [לקמן מג.], ה) [נ' כא], ו) בס"ח: ויק, ו) [ערך בן ל'],

הגהות הב"ח

(א) גמ' ובכדון דוד הלל אמר וכו' לבאות אלהי מערכות כל"ל ותיבת ישראל נמחק: (ב) רש"י ד"ה ואידך וכו' לרעתו הות הס"ד: (ג) ד"ה שבאחיו אחים היו: (ד) ד"ה עורפין וכו' כבהמה אף פיס:

לעזי רש"י

פרשטר"א [פדרשטרי"ש]. אבות חורגים.

מוסף רש"י

דאגה בלב איש. פחד שדואג על הפסד טוס דבר פן יבואהו (יומא עה.). ישיחנה לאחרים. שמא ישיאוהו עלה (שם).